

## **Keperluan Pemegang Kepentingan Institusi Zakat Terhadap Item Maklumat Pelaporan Prestasi**

Noor Fadzilah Shafie  
Pusat Pengajian Perakaunan  
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan  
Universiti Kebangsaan Malaysia  
E-mel: [noor.fadzilah@maiwp.gov.my](mailto:noor.fadzilah@maiwp.gov.my)

Ruhanita Maelah  
Pusat Pengajian Perakaunan  
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan  
Universiti Kebangsaan Malaysia  
E-mel: [ruhanita@ukm.edu.my](mailto:ruhanita@ukm.edu.my)

Norida Basnan  
Pusat Pengajian Perakaunan  
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan  
Universiti Kebangsaan Malaysia  
E-mel: [norida@ukm.edu.my](mailto:norida@ukm.edu.my)

### **ABSTRAK**

Zakat memainkan peranan penting dalam ekonomi Islam sebagai salah satu alat ekonomi bagi memartabatkan golongan miskin. Justeru, keyakinan pembayar zakat terhadap proses pengurusan zakat yang dilakukan oleh institusi zakat adalah penting dalam meningkatkan jumlah kutipan zakat. Keyakinan pembayar zakat ini dan pihak awam secara umumnya boleh ditingkatkan melalui pendedahan maklumat kewangan dan prestasi institusi zakat secara telus dan menyeluruh. Bagi meningkatkan keyakinan dan seterusnya menjelaskan akauntabiliti institusi zakat kepada pelbagai pihak pemegang kepentingannya, pelaporan prestasi yang mendedahkan maklumat mengikut keperluan pemegang kepentingan merupakan salah satu medium penting yang telah diiktiraf dalam kebanyakan kajian lepas. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji keperluan pemegang kepentingan terhadap pendedahan item maklumat di dalam pelaporan prestasi institusi zakat. Tujuan ini dicapai dengan melaksanakan kaedah tinjauan soalselidik. Hasil kajian menunjukkan secara keseluruhan pemegang kepentingan menyatakan bahawa maklumat kewangan dan bukan kewangan adalah penting untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi dan tiada perbezaan keperluan pendedahan bagi kebanyakan item maklumat di kalangan pembayar, penerima dan pentadbir zakat. Hasil kajian boleh dijadikan panduan kepada pihak institusi zakat dan agensi kerajaan lain bagi meningkatkan ketelusan dan memperkasakan akauntabiliti dalam mencapai urus tadbir ekonomi yang adil.

Kata kunci: Institusi zakat, pelaporan prestasi, pemegang kepentingan, akauntabiliti.

### **ABSTRACT**

*Zakat plays an important role in the economy of Islam because it is one of the essential tools to elevate the poor. The confidence of zakat payers on collection process and distribution is important in increasing the amount of zakat collection. In general, zakat payers and public confidence can be gained by full and transparent disclosure of financial information and performance of zakat institution. Consequently, to enhance confidence and discharges accountability of zakat institutions to various stakeholders, performance reporting that discloses information according the needs of stakeholders is one of the important medium which has been recognized in most past research. Therefore the objective of this study is to examine the needs of stakeholders, payers, recipients and administrators of zakat on the important of disclosure for information item in performance reports of zakat institution. This purpose is achieved by implementing survey method by using questionnaires. The findings show that, stakeholders are concerned with the financial and non-financial information to be disclosed in the performance reporting and there is no difference on important of disclosure for information item by payers, recipients and administrators of zakat. The findings of this study can be used as guidance to the*

*zakat institutions and other government agencies in order to improve transparency and strengthen accountability to achieve fair economic governance.*

*Key words: Zakat Institutions, performance reporting, stakeholders, accountability.*

## **PENGENALAN**

Institusi zakat mula diberi perhatian dalam meningkatkan status sosio-ekonomi negara dan menghapuskan jurang kemiskinan terutamanya di kalangan masyarakat Islam. Namun, keyakinan yang rendah terhadap kecekapan institusi zakat sering dipertikaikan sehingga menyebabkan ramai golongan pembayar zakat enggan membayar zakat atau terus membayar kepada asnaf tanpa melalui institusi zakat sebagai pengantara (Hairunnizam et al., 2009; Patmawati, 2008; Azman et al., 2012 dan Ram Al Jaffri, 2012a).

Kajian lepas mendapati zakat tidak diagihkan secara efektif oleh institusi zakat (Mohd Dahan, 1998) dan berlaku pecah amanah wang zakat dan pengurusan yang tidak cekap (Mahmood Zuhdi, 2003; Harunnizam dan Radiah, 2010). Untuk mengatasi masalah ini, pengagihan zakat perlu dinilai oleh pembayar zakat secara terbuka (Mohd Dahan, 1998) dan satu pengukuran prestasi diperlukan untuk memenuhi objektif zakat (Abdul Rahman, 2007). Htay dan Salman (2014) pula mencadangkan pendedahan maklumat pengutipan dan pengagihan zakat oleh institusi zakat melalui pelaporan kewangan bagi menjelaskan akauntabilitinya kepada pemegang kepentingan terutama pembayar dan penerima zakat. Bukan hanya maklumat kewangan, institusi zakat juga dilihat perlu mengkomunikasikan prestasinya dalam bentuk maklumat bukan kewangan terutama aktiviti kutipan dan agihan zakat bagi membolehkan pemegang kepentingan mengetahui ke mana dan bagaimana dana zakat disalurkan. Bagi tujuan ini, pelaporan prestasi dilihat sebagai satu mekanisme untuk mendedahkan maklumat kewangan dan bukan kewangan institusi zakat kepada semua pemegang kepentingannya termasuk pembayar zakat selari dengan pengiktirafan kajian-kajian lepas (Tooley, Hooks dan Norida, 2010; Hooks, Tooley dan Norida, 2012; Hyndman dan Anderson, 1995; Lapsley, 1992 dan Stoetzer dan Hilger, 2011) terhadap pelaporan prestasi sebagai mekanisme penting bagi sesebuah organisasi menjelaskan akauntabilitinya kepada pelbagai pihak pemegang kepentingan.

Kajian lepas berkaitan institusi zakat di Malaysia lebih tertumpu kepada prestasi agihan zakat, kecekapan institusi zakat dan akauntabiliti dalam agihan zakat serta berkaitan pengenalan masalah dan isu institusi zakat (Mohammed et al., 2012; Hairunnizam et al., 2009; Hairunnizam dan Radiah, 2010; Patmawati, 2008 dan Azman et al., 2012) dan faktor-faktor yang menentukan kejayaan institusi zakat (Abdul Rahman, 2007). Sehingga kini masih belum terdapat kajian berkaitan pelaporan prestasi institusi zakat terutamanya kajian tentang maklumat yang diperlukan oleh pemegang kepentingan untuk dilaporkan oleh institusi zakat, sedangkan kajian lepas telah membuktikan bahawa keperluan maklumat pemegang kepentingan perlu dipenuhi bagi membolehkan entiti menjelaskan akauntabilitinya kepada pemegang kepentingan (Tooley et al., 2010; Hooks et al., 2012; Hyndman & Anderson, 1995; Htay & Salman, 2014; Lapsley, 1992 dan Stoetzer & Dennis, 2011). Oleh itu, objektif kajian ini adalah untuk mengkaji keperluan pemegang kepentingan institusi zakat terhadap maklumat yang perlu didedahkan dalam pelaporan prestasi institusi berkenaan dan tahap kepentingan pendedahan item maklumat tersebut.

## **KAJIAN LEPAS**

Zakat memainkan peranan yang sangat besar di dalam masyarakat Islam sebagai penyucian diri, harta dan masyarakat (Qardawi, 2007). Objektif zakat adalah untuk menegakkan keadilan ekonomi dan sosial iaitu menyumbang kepada pembasmian kemiskinan dan penyelesaian kepada masalah sosial (Norazlina & Abdul Rahim, 2011a; Patmawati, 2008, Qardhawi, 2007). Bagi mencapai objektif ini, institusi zakat ditubuhkan sebagai institusi awam yang bertanggungjawab untuk mengutip dan mengagih zakat secara cekap serta menjadi perantara antara pembayar dan penerima zakat (Syawal dan Hassan 2007). Di Malaysia, zakat ditadbir oleh Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) kecuali bagi negeri Kedah yang diuruskan oleh Jabatan Zakat Negeri Kedah.

Sebagai institusi awam, institusi zakat perlu mengkomunikasikan aktiviti kepada pihak awam secara amnya dan pemegang kepentingan secara khusus dan medium komunikasi yang boleh digunakan adalah pelaporan prestasi. Pelaporan prestasi yang dikeluarkan kepada pihak awam adalah penting dan merupakan satu cara untuk memastikan kerajaan bertanggungjawab dan telus (Grosso, 2011). Dengan adanya pelaporan prestasi, pemegang kepentingan terutamanya pihak awam akan

merasa lebih yakin dan dihargai serta dapat mengetahui bagaimana wang awam yang diamanahkan diuruskan dengan baik dan sempurna dan boleh membuat perbandingan serta penilaian terhadap program dan aktiviti organisasi yang dipertanggungjawabkan (Engku Ismail, 2006). Pelaporan prestasi adalah bertujuan untuk menjelaskan akauntabiliti organisasi kepada pemegang kepentingannya dan boleh dijadikan sebagai alat pembuatan keputusan oleh pemegang kepentingan sesebuah agensi sektor awam (IFAC 2011; Hyndman dan Anderson, 1995).

Pelaporan prestasi adalah pelaporan yang bukan hanya mengandungi maklumat kewangan tetapi juga maklumat bukan kewangan dalam mengenalpasti penanda aras atau sasaran entiti, termasuk maklumat prestasi yang dibentangkan di dalam laporan bajet, rancangan masa depan dan laporan mengenai prestasi program yang dijalankan (IFAC, 1996). Hooks et al. (2012) menyatakan pelaporan prestasi memberi tumpuan kepada pencapaian maklumat dan perlu merangkumi dimensi yang luas seperti input, aktiviti, output dan keberhasilan yang perlu merangkumi maklumat prestasi kewangan dan bukan kewangan. Maklumat prestasi bukan kewangan tersebut adalah meliputi aspek penting di dalam prestasi perkhidmatan termasuk kecekapan, kualiti, ekuiti, keberkesanan dan nilai untuk wang. Kajian Hooks et al. (2012) mengkelaskan maklumat yang perlu didedahkan dalam pelaporan prestasi pihak berkuasa tempatan kepada lima kategori iaitu gambaran keseluruhan dan operasi, prestasi bukan kewangan, penyata kewangan, maklumat kewangan diluar daripada penyata kewangan dan maklumat yang berkaitan masa hadapan. Suhaiza dan Nur Barizah (2007) mencadangkan item maklumat yang perlu didedahkan di dalam pelaporan prestasi badan berkanun di kategorikan kepada tujuh bahagian utama berdasarkan Pekeliling Perbendaharaan Bil 4 tahun 2007 iaitu maklumat korporat, latarbelakang organisasi, laporan Pengerusi, laporan ke atas bantuan daripada Kerajaan, analisis prestasi kewangan, analisis prestasi bukan kewangan dan penyata kewangan yang telah diaudit.

Dalam konteks institusi zakat, akauntabiliti institusi tersebut boleh dijelaskan dengan mengkomunikasikan maklumat aktiviti, prestasi perkhidmatan dan kewangannya melalui pelaporan prestasi kepada pemegang kepentingannya bagi meningkatkan pemahaman dan keyakinan pemegang kepentingan terhadap fungsi dan aktiviti institusi zakat.

Kajian lepas telah mengiktiraf pelaporan prestasi sebagai medium untuk menjelaskan akauntabiliti kepada pemegang kepentingan (Tooley et al., 2010; Hooks et al.2012; Hynman & Anderson,1995; Htay & Salman, 2014; Lapsley,1992 dan Stoetzer & Dennis, 2011). Walau bagaimanapun dalam konteks institusi zakat, belum terdapat kajian terperinci berkaitan pelaporan prestasi. Kajian lepas berkaitan institusi zakat lebih menumpukan kepada kecekapan dalam agihan zakat, akauntabiliti dalam agihan zakat dan masalah-masalah di dalam institusi zakat (Mohammed et al., 2012; Hairunnizam et al., 2009; Hairunnizam & Radiah,2010; Patmawati, 2008; Azman et al.,2012; Mahmood Zuhdi, 2003; Harunnizam & Radiah ,2010). Bagi meningkatkan keyakinan pemegang kepentingan dan menjelaskan akauntabiliti institusi zakat, satu kajian mengenai keperluan pemegang kepentingan terhadap pendedahan maklumat di dalam pelaporan prestasi institusi zakat adalah diperlukan.

## TEORI

Teori yang mendasari kajian ini adalah teori akauntabiliti dan teori pemegang kepentingan. Grey & Jenkins (1993) dan INTAN (1994) mendefinisikan akauntabiliti sebagai kewajipan individu/organisasi yang diamanahkan dengan tanggungjawab untuk melaksanakan tanggungjawab tersebut dan menjelaskan tindakan mereka kepada individu/ organisasi yang memberi tanggungjawab. Coy et al. (2001) dan Hyndman dan Anderson (1995) menyatakan akauntabiliti boleh dijelaskan melalui pelaporan maklumat yang menyeluruh tentang keadaan, prestasi, aktiviti dan kemajuan kepada mereka yang mempunyai kepentingan sosial, ekonomi dan politik iaitu terdiri daripada maklumat kewangan dan maklumat bukan kewangan. Dari perspektif Islam, Hameed (2000) mengkelaskan akauntabiliti kepada dua akauntabiliti iaitu akauntabiliti utama adalah kepada Allah (s.w.t) manakala akauntabiliti kedua adalah kepada individu/organisasi yang memberikan tanggungjawab. Dalam konteks kajian ini, konsep akauntabiliti kedua adalah difokuskan. Untuk menjelaskan akauntabiliti kedua ini, organisasi perlu mengenalpasti, mengukur dan melaporkan semua aktiviti kepada pemegang kepentingan seperti objektif organisasi, kesaksamaan dalam pengagihan kekayaan di kalangan -pemegang kepentingan dan membuat penilaian terhadap prestasi. Dalam konteks institusi zakat, Murtala (2008) membahagikan akauntabiliti institusi zakat kepada akauntabiliti kepada Allah (s.w.t) dan akauntabiliti kepada pembayar dan penerima zakat sebagai pemegang kepentingan utama institusi zakat iaitu organisasi yang diberi tanggungjawab untuk bertindak dan menjelaskan tindakan mereka kepada pembayar dan penerima zakat sebagai individu yang memberi tanggungjawab.

Teori akauntabiliti menerangkan tentang akauntabiliti kepada siapa, akauntabiliti untuk apa dan bagaimana akauntabiliti itu boleh dijelaskan. Akauntabiliti kepada siapa adalah merujuk kepada pihak pemegang kepentingan iaitu pihak yang perlu diberi penjelasan (Neale & Anderson, 2000). Akauntabiliti untuk apa merujuk kepada skop akauntabiliti yang perlu dijelaskan iaitu termasuk skop kewangan dan iaitu akauntabiliti kewangan atau fiscal dan skop prestasi (Engku Ismail, 2006; Theresa Dunnes, 2013; IFAC, 2011 dan Tooley et al., 2010). Bagaimana akauntabiliti boleh dijelaskan adalah merujuk kepada medium yang digunakan untuk menjelaskan akauntabiliti kepada pihak pemegang kepentingan. Bagi tujuan ini, laporan tahunan merupakan dokumen utama dalam pelaporan prestasi sesebuah organisasi (Hoque, 2008).

Teori pemegang kepentingan menjelaskan siapakah yang dimaksudkan sebagai pemegang kepentingan. Teori ini telah diperkenalkan oleh Freeman (1984) yang mendefinisikan pemegang kepentingan dalam sesebuah organisasi sebagai pihak, kumpulan atau individu yang boleh mempengaruhi atau dipengaruhi bagi mencapai objektif organisasi. Pemegang kepentingan boleh dikelaskan kepada pemegang kepentingan dalaman (pengurus, kakitangan organisasi) dan luaran (pengguna, media, pesaing dan kerajaan) yang mana keperluan maklumat mereka perlu dipenuhi oleh organisasi berkenaan. Teori pemegang kepentingan juga menjelaskan bahawa keperluan pemegang kepentingan terutamanya pemegang kepentingan utama perlu dipenuhi oleh organisasi yang melapor. Dalam konteks institusi zakat, pemegang kepentingannya adalah terdiri daripada pembayar zakat, pekerja (pihak pengurusan/ lembaga pemegang amanah), masyarakat, kerajaan dan lapan golongan penerima zakat (Hussain, 2001).

Berdasarkan teori akauntabiliti dan teori pemegang kepentingan, model kajian telah dibentuk seperti Rajah 1. Berdasarkan Rajah 1, akauntabiliti institusi zakat (selepas akauntabiliti utama kepada Allah) adalah akauntabiliti kepada pihak pemegang kepentingannya terutamanya pembayar zakat, penerima zakat dan pentadbir zakat. Selari dengan teori pemegang kepentingan, keperluan pihak pemegang kepentingan (dalam konteks kajian ini adalah keperluan maklumat prestasi) perlu dipenuhi. Bagi tujuan ini, pelaporan prestasi memainkan peranan penting dalam menjelaskan akauntabiliti institusi zakat kepada pemegang kepentingannya. Melalui pelaporan prestasi, institusi zakat boleh menjelaskan segala keraguan dan ketidakpastian pembayar zakat dengan mendedahkan maklumat keseluruhan aktiviti, prestasi, sasaran dan kemajuan aktiviti dan yang paling penting kemanakah wang zakat disalurkan dan dibelanjakan.

## METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan kaedah kajian tinjauan soal selidik terhadap pemegang kepentingan iaitu pembayar zakat, penerima zakat dan pentadbir zakat. Ketiga-tiga pihak ini dipilih kerana mereka merupakan pemegang kepentingan utama institusi zakat (Hussain, 2001 dan Murtala, 2008). Melalui kaedah ini, responden diminta memberikan pandangan mereka terhadap keperluan maklumat yang perlu didedahkan dalam laporan prestasi institusi zakat dan kepentingan pendedahan maklumat-maklumat tersebut. Mereka juga boleh mencadangkan maklumat tambahan yang diperlukan di dalam pelaporan prestasi. Populasi kajian ialah pembayar dan penerima zakat yang mendaftar di institusi zakat serta pentadbir zakat di setiap negeri. Manakala kerangka persampelan yang dipilih adalah pembayar zakat dan penerima zakat daripada institusi zakat yang didapati mempunyai laporan tahunan iaitu institusi zakat di Wilayah Persekutuan, Selangor, Terengganu dan Perak dengan andaian pembayar dan penerima zakat di negeri-negeri tersebut mempunyai gambaran awal tentang pelaporan prestasi. Manakala bagi pentadbir zakat, populasi mereka diperolehi daripada kesemua 14 institusi zakat di Malaysia iaitu pentadbir zakat dari bahagian kewangan, audit, pengutipan zakat dan agihan zakat. Jadual Penentuan Saiz Sampel Krejcie dan Morgan (1970) digunakan untuk menentukan saiz sampel dan pemilihan sampel dibuat secara persampelan bertujuan.

Dalam menentukan item-item maklumat pelaporan prestasi yang dinyatakan dalam soal selidik, sorotan meluas telah dibuat terhadap karya lepas, pekeliling kerajaan dan cadangan daripada badan professional. Jadual 1 menunjukkan item maklumat iaitu pembolehubah yang digunakan, sumber dari mana maklumat tersebut diperolehi dan ukuran yang digunakan. Analisis yang terlibat adalah analisis deskriptif dan analisis varian bukan parametrik.

## HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Sebanyak 1,000 soalselidik telah diedarkan kepada pembayar zakat, penerima zakat dan pentadbir zakat dan sejumlah 323 soalselidik telah dianalisis. Perincian kadar respon ditunjukkan di dalam Jadual 2.

Analisis deskriptif dari segi nilai minimum, maksimum, min dan sisihan piawai telah dilaksanakan bagi mengetahui pandangan pemegang kepentingan terhadap tahap kepentingan pendedahan maklumat pelaporan prestasi. Berdasarkan Jadual 3, secara keseluruhan menunjukkan responden menyatakan tahap kepentingan pendedahan yang tinggi (skor min melebihi 4) kepada maklumat kewangan iaitu maklumat sijil dan laporan Ketua Audit Negara serta maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan. Maklumat sijil dan laporan Ketua Audit Negara boleh dibahagikan kepada empat iaitu sijil tanpa teguran (Penyata Kewangan telah disediakan dan dipersembahkan mengikut piawaian yang diterima pakai, diamalkan secara konsisten, seragam serta pendedahan yang mencukupi), sijil berteguran (perkara material yang boleh menjelaskan kesaksamaan penyata kewangan dari aspek prinsip perakaunan yang digunakan, konsistensi atau had disebabkan kekangan skop pengauditan), sijil bertentangan (penyata kewangan tidak menunjukkan kedudukan yang benar dan saksama atau tidak mematuhi prinsip perakaunan yang diterima umum) dan sijil penafian (kesan yang mungkin timbul daripada kekangan skop pengauditan adalah material dan menyeluruh di mana bukti tidak mencukupi untuk memberi pendapat terhadap penyata kewangan). Oleh kerana responden mementingkan maklumat sijil dan laporan Ketua Audit Negara, ia menunjukkan responden amat mementingkan kualiti penyata kewangan yang didedahkan. Ia selari dengan kajian Suhaiza & Nur Barizah (2011); Hooks et al. (2012) dan Pekeliling Perbendaharaan Bil 4 tahun 2007. Responden juga memberikan skor yang tinggi kepada maklumat di dalam penyata pendapatan dan perbelanjaan iaitu skor min 4.30. Ini menunjukkan maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan adalah amat penting bagi pemegang kepentingan untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi. Penyata Pendapatan mempunyai maklumat secara terperinci mengenai jumlah dan jenis kutipan zakat juga jumlah agihan zakat kepada setiap asnaf. Dapatan ini adalah selari dengan kajian lepas yang amat mementingkan pendedahan terperinci maklumat pendapatan dan perbelanjaan organisasi (Tooley et al., 2010; Hooks et al., 2012; Suhaiza & Nur Barizah, 2011; Connolly & Hyndman, 2003; Connolly, Hyndman & Mc Conville, 2012 dan Connolly & Dhanani, 2009)

Bagi maklumat bukan kewangan, responden sangat mementingkan maklumat perancangan dan maklumat prestasi perkhidmatan. Ini selaras dengan kehendak Pekeliling Perbendaharaan Bil 4, 2007, cadangan badan professional- IFAC, AASB dan The Charity Commission. Jika dilihat daripada keperluan setiap pemegang kepentingan institusi zakat, skor min adalah berbeza. Pembayar zakat lebih mengutamakan item maklumat laporan Ketua Audit Negara, maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan, maklumat perancangan dan maklumat prestasi (skor min melebihi 4). Manakala penerima zakat lebih mementingkan maklumat perancangan dan maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan. Pentadbir zakat pula lebih mementingkan maklumat Sijil dan laporan Ketua Audit Negara, maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan, maklumat perancangan, maklumat lembaran imbalan, maklumat prestasi perkhidmatan dan maklumat nota kepada penyata kewangan.

Analisis Kruskal-Wallis menunjukkan terdapat perbezaan signifikan terhadap kepentingan pendedahan maklumat di kalangan kumpulan pemegang kepentingan bagi item maklumat prestasi perkhidmatan, maklumat sijil dan Laporan Ketua Audit Negara dan maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan di mana nilai  $p < 0.05$  iaitu jika dilihat dari skor min, penerima zakat kurang mementingkan maklumat tersebut berbanding pembayar dan pentadbir zakat. Secara keseluruhan pemegang kepentingan mendapati kesemua maklumat-maklumat kewangan dan bukan kewangan penting untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi di mana skor min melebihi 3. Daripada keseluruhan item maklumat, maklumat Sijil dan laporan Ketua Audit Negara, penyata pendapatan dan perbelanjaan, maklumat prestasi perkhidmatan dan maklumat perancangan dianggap sangat penting (skor min melebihi 4) untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi. Dapatan ini adalah selari dengan dapatan kajian lepas yang menyokong maklumat prestasi perkhidmatan dan perancangan amat penting untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi bagi menjelaskan akauntabiliti organisasi kepada pemegang kepentingannya (Connolly & Hyndman, 2003; Connolly, Hyndman & Mc Conville, 2012; Connolly & Dhanani, 2009; IFAC, 2011 dan The Charity Commission, 2005).

## KESIMPULAN DAN CADANGAN

Secara keseluruhan kajian ini mendapati maklumat kewangan dan maklumat bukan kewangan adalah penting untuk didedahkan di dalam pelaporan prestasi institusi zakat iaitu maklumat korporat, laporan

pengerusi, penyata kewangan-lembaran imbangan, penyata kewangan-penyata perubahan ekuiti, penyata kewangan-penyata aliran tunai, penyata kewangan-nota kepada akaun, analisis prestasi kewangan dan nisbah prestasi kewangan. Penekanan diberikan kepada maklumat sijil dan laporan ketua audit Negara, penyata pendapatan dan perbelanjaan, maklumat prestasi perkhidmatan dan maklumat perancangan. Secara khusus mengikut kumpulan pemegang kepentingan, terdapat perbezaan yang signifikan bagi keperluan maklumat pemegang kepentingan terhadap maklumat prestasi perkhidmatan, maklumat sijil dan Laporan Ketua Audit Negara dan maklumat penyata pendapatan dan perbelanjaan. Penerima zakat walau bagaimanapun didapati kurang mementingkan maklumat tersebut berbanding pembayar dan pentadbir zakat.

Kajian ini terhad kepada pembayar dan penerima zakat yang meliputi empat buah negeri sahaja iaitu Wilayah Persekutuan, Selangor, Perak dan Terengganu. Adalah dicadangkan kajian ini diperluaskan ke seluruh negeri di Malaysia. Selain itu, memandangkan pemegang kepentingan amat mementingkan maklumat sijil dan laporan Ketua Audit Negara untuk memastikan penyata kewangan yang didedahkan telah disediakan dan dipersembahkan mengikut piawaian yang diterima pakai, diamalkan secara konsisten, seragam serta pendedahan yang mencukupi, adalah dicadangkan kajian ini diperluaskan dengan mengkaji kualiti pendedahan maklumat penyata kewangan di dalam pelaporan prestasi institusi zakat.

Hasil kajian ini diharapkan dapat memberi sumbangan secara teoritikal dan praktikal. Secara teoritikal melalui pengembangan ilmu pengetahuan dari segi teori akauntabiliti dan teori pemegang kepentingan dengan mengaitkan maklumat yang diperlukan oleh pemegang kepentingan institusi zakat dalam pelaporan prestasi. Secara praktikal, kajian ini mencadangkan maklumat-maklumat yang perlu dilaporkan dalam pelaporan prestasi institusi zakat mengikut keperluan pemegang kepentingan utama iaitu pembayar, penerima dan pentadbir zakat. Pelaporan prestasi yang mengambilkira keperluan pemegang kepentingan dilihat dapat memberikan kesan yang positif dalam tadbir urus awam dan menjadi alat untuk menjelaskan akauntabiliti institusi zakat kepada pemegang kepentingannya. Hasil kajian boleh dijadikan panduan kepada pihak institusi zakat dan agensi kerajaan lain bagi meningkatkan ketelusan dan memperkasakan akauntabiliti dalam mencapai urus tadbir ekonomi yang adil, selari dengan objektif Program Transformasi Ekonomi (ETP) di bawah Program Transformasi Kerajaan (GTP) dalam mencapai wawasan 2020.

## RUJUKAN

- Abdul Rahim, A.R (2007). Pre-requisites for effective integration of zakah in mainstream Islamic financial system in Malaysia. *Islamic Economic Studies*,14(1&2),91-107.
- Azman, A. R., Mohammad, H. A., & Syed Mohd Najib, S. O. (2012). Zakat institution in Malaysia: Problems and issues. *Global Journal Al-Thaqafah*, 2(1), 35-41.
- Coy *et al.*(2001). Public accountability: A new paradigm for College and University annual report. *Critical Perspectives on Accounting*, 12, 1-31.
- Engku Ismail *et al.* (2006).*Perakaunan Sektor Awam di Malaysia*. Sintok,Kedah:Universiti Utara Malaysia.
- Freeman, R.E.(1984), *Strategic Management: A Stakeholder Approach*,Boston: Pitman Publishing.
- Grosso, A.L. (2011). How Citizen View Government Performance Reporting. *Public Performance & Management Review*,35(.2), 235-250
- Hairunnizam and Radiah (2010). *Localization of Malaysia Zakat Distribution: Perception of amil and zakat recipients*. Proceeding of Seventh International Conference The Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf economy.
- Hairunnizam, W., Sanep, A., & Radiah, A. K. (2009). Pengagihan zakat oleh institusi zakat di Malaysia: Mengapa masyarakat Islam tidak berpuas hati. *Jurnal Syariah*, 17(1), 89-112.
- Hameed, S. (2000). The need for Islamic Accounting: Perception of Its Objectives and Characteristics by Malaysia Accountants and Academics. Ph.D. Thesis. University of Dundee.
- Hooks,J.,Tooley,S. & Norida,B. (2012). An index of best practice performance reporting for Malaysian local authorities. *Journal of Applied Accounting Research*, 13(3),270-283.
- Htay, S.N.N and S.A. Salman. (2014). Proposed best practices of financial information disclosure for Zakat Institution: A case study of Malaysia. *World Applied Sciences Journal 30 (Innovation challenges in multidisciplinary research and practice)*,288-294.
- IFAC (1996). *Performance Reporting by Government Business Enterprises: The provision of Financial and Non Financial Performance Information in General Purpose Financial Reports* (IFAC, New York)
- IFAC (2011). Reporting Service Performance Information. Consultation Paper, Oktober 2011.

Lapsley, I. (1992). User needs and financial reporting-A comparative study of Local Authorities and the National Health Services, *Financial Accountability & Management*, 8(4), 281-98.

Mahmood Zuhdi (2003). *Pengurusan Zakat*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Mohamad Dahan (1998). *Zakat management and administration in Malaysia*. Paper presented at Seminar of zakat and taxation at Universiti Islam Antarabangsa Malaysia.

Mohamad Hussain,A.B.R. (2001). Consumer Centric Knowledge Management in Zakat Institutions as Strategic Approach to Reduce Poverty, *Consumer-Centric Knowledge Management*, Saudi Arabia:Taibah University.

Mohammed et al. (2012).Zakat Distribution and growth in the Federal Territory of Malaysia. *Journal of Economics and Behavioral Studie*,4( 8), 449-456.

Murtala Oladimeji Abioye Mustafa (2008).Accounting for zakat disbursement an exploratory study of empowerment schemes in zakat institutions. Msc. Thesis. International Islamic University Malaysia.

Neale,A., & Anderson,B. (2000). *Performance Reporting for Accountability Purposes-Lessons, Issues, Future*. Papers presented at International Public Management Workshop, Wellington, New Zealand.

Norazlina, A. W., & Abdul Rahim, A. R. (2011a). A framework to analyse the efficiency and governance of zakat institutions. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 2(1), 43-62.

Patmawati, H. I. (2008). Pembangunan ekonomi melalui agihan zakat: Tinjauan empirikal. *Jurnal Syariah*, 16(2), 223-244.

Qardhawi,Y.(2007). *Hukum zakat* (Salman Harun,Didin Hafidhuddin & Hasanuddin, Terjm.10 ed.). Bogor: Pustaka Litera AntarNusa.

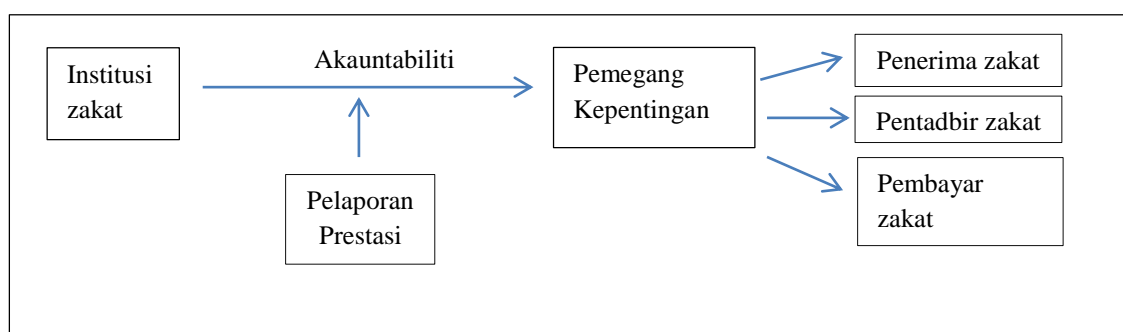
Stoetzer, S., Hilger,D., (2011). Stakeholder performance reporting for nonprofit organizations. *International Journal of Business Research*. Vol.11, Issue 2,pp83-97.

Suhaiza and Nur Barizah (2011). Reporting practices of Malaysian Public Universities: The extent of accountability disclosure, *Journal of Business Management* ,5(15), 6366-6376.

Syawal Kaslam dan Hasan Bahrom. (2007). Amalan Corporate Governance' dalam Pengurusan Institusi Zakat Di Malaysia. *Jurnal Pengurusan JAWHAR*,1(2),53-70.

Theresa Dunne .(2013). Governance and performance reporting in Scottish charities. *Journal of Financial Reporting and Accounting*,11(2),112-130

Zahirul Hoque (2008), Measuring and reporting public sector output/outcomes: Exploratory evidence from Australia, *International Journal of Public Sector Management*, 21, 468-493.



RAJAH 1: Model Kajian

JADUAL 1: Pengukuran Pembolehubah.

Pembolehubah	Sumber	Ukuran
Item maklumat : 1. Maklumat korporat (18) 2. Laporan Pengerusi (5) 3. Maklumat prestasi perkhidmatan (10)	1.Kajian lepas- Tooley, Hooks dan Norida (2010); Hooks, Tooley dan Norida (2012); Suhaiza dan Nur Barizah (2011); Ryan et.al (2002b); Connolly dan Hyndman (2003); Connolly, Hyndman	1= Tidak penting dan tidak perlu dilaporkan

4. Maklumat perancangan (4)	dan Mc Conville (2012) dan Connolly dan Dhanani (2009).  2. Pekeliling- Pekeliling Perbendaharaan Malaysia yang berkaitan iaitu Pekeliling Perbendaharaan Bil 4, 2007 dan Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil 2, 2005  3. Cadangan badan professional- IFAC, AASB, dan The Charity Commission.  4. Laporan tahunan institusi zakat.	2= Kurang penting  3= Penting  4= Sangat penting  5= Amat penting
5. Sijil dan Laporan Ketua Audit Negara (1)		
6. Lembaran Imbangan (6)		
7. Penyata Pendapatan dan Perbelanjaan (6)		
8. Penyata Perubahan Ekuiti (2)		
9. Penyata Aliran Tunai (4)		
10. Nota kepada akaun (5)		
11. Analisis prestasi kewangan (11)		
12. Nisbah prestasi kewangan(4)		

Nota: Angka di dalam kurungan menunjukkan bilangan item maklumat mengikut kategori maklumat.

JADUAL 2: Kadar Respon

Pemegang Kepentingan	Bilangan soalselidik yang diedarkan	Bilangan soalselidik yang diperolehi semula	Soalselidik yang digunakan	
			Bil	%
Pembayar Zakat	384	140	131	40.6
Penerima Zakat	384	128	79	24.4
Pentadbir Zakat	232	115	113	35
<b>Jumlah</b>	<b>1,000</b>	<b>383</b>	<b>323</b>	<b>32.3</b>

JADUAL 3: Statistik Deskriptif dan Analisis Varian

Item Maklumat	Mn	Mx	S.P	K	Skor Min			Nilai P
					B	T	TD	
Maklumat Korporat (18)	1	5	0.700	3.86	3.92	3.77	3.86	0.779
Laporan Pengerusi (5)	1	5	0.743	3.91	3.98	3.73	3.97	0.366
Maklumat Prestasi Perkhidmatan (10)	1	5	0.694	4.04	4.18	3.79	4.04	0.005*
Maklumat Perancangan (4)	1	5	0.797	4.16	4.19	4.14	4.15	0.829
Penyata Kewangan: Sijil dan Laporan Ketua Audit Negara (1)	1	5	0.922	4.37	4.64	3.90	4.40	0.000*
Lembaran Imbangan (6)	1	5	0.786	3.97	3.99	3.78	4.09	0.154
Penyata Pendapatan dan Perbelanjaan (6)	1	5	0.750	4.30	4.50	4.05	4.25	0.001*
Penyata Perubahan Ekuiti (2)	1	5	0.896	3.73	3.70	3.59	3.83	0.455
Penyata Aliran Tunai (4)	1	6	0.860	3.90	3.99	3.63	3.99	0.051
Nota Kepada Penyata Kewangan (5)	1	5	0.854	3.95	4.05	3.70	4.03	0.119
Analisis Prestasi Kewangan (11)	1	5	0.804	3.84	3.92	3.72	3.83	0.543
Nisbah Prestasi Kewangan (4)	1	5	1.194	3.52	3.58	3.47	3.50	0.738

Nota:Angka di dalam kurungan adalah bilangan item maklumat mengikut kategori maklumat. Mn=minimum, Mx=maksimum, S.P=sisihan piawai, K=Skor Min Keseluruhan,B=Pembayar Zakat, T=Penerima Zakat, TD=Pentadbir Zakat.

Skor min 1=Tidak penting dan tidak perlu dilaporkan, 2=Kurang penting, 3=Penting 4=Sangat penting dan 5=Amat penting.

\* terdapat perbezaan yang signifikan di mana nilai  $p < 0.05$ .